

DRAUMLANDIÐ MITT Í NORÐRI 1)

Karen Agnete Enevoldsen, síðar Þórarinsson, var ein þeirra dönsku kvenna sem fluttust með íslenskum eiginmanni til Íslands. Hún fæddist í Kaupmannahöfn 29. desember árið 1903 og var elst þriggja systra. Hún var heilsulaust barn sem hneigðist til einveru og fór snemma að teikna og mála. Foreldrar hennar, sem bjuggu við góð efni, hlúðu að sköpunarþörf hennar og ellefu ára hóf hún nám í postulínsmálun, ásamt almennri skólagöngu og stefndi að því að leggja fyrir sig myndlist. Eftir fimm ára undirbúningsnám fyrir Konunglega listaháskólann í Kaupmannahöfn, settist hún þar í máladeildina, tuttugu og tveggja ára gömul. Aðalkennari hennar var prófessor Einar Nielsen (1872-1956) en sem ungur maður hafði hann orðið fyrir áhrifum frá sýmbólisma og var þekktur fyrir sterka og áhrifamikla túlkun á manneskjunni, ekki síst konum. Hann lagði áherslu á teikninguna og beitti dökku litrófi sem var einkenni norræns sýmbólisma um aldamótin 1900. Karen Agnete hélt því ævinlega fram að hún hefði alla tíð búið að þeim áhrifum sem hún varð fyrir í listaháskólanum og líklega ekki kært sig um að losa sig við þau. 2)

Einn skólabræðra hennar í máladeildinni var myndarlegur bóndasonur frá Íslandi, Þingeyingurinn, Sveinn Þórarinsson (1899-1977). Honum varð iðulega á að stíga ofan á lágvöxnu konuna sem málaði fyrir aftan hann en þrátt fyrir ítrekaðar afsakanir brá hann að lokum á það ráð að biðja hennar. 3) Margar listakonur af kynslóð Karenar Agnete völdu að giftast ekki þar sem þær litu svo á að listin væri það sem mestu máli skipti í lífinu og útilokað væri að sameina hana hjónabandi og barneignum. Danska skáldkonan Tove Ditlevsen, sem storkaði löndum sínum með óvenju berorðum skoðunum um stöðu konunnar, sagði að ekki væri ætlast til að konur gætu af sér annað en börn.

Að námi loknu árið 1929, héldu ungu hjónin í upphafi sumars til Íslands og settust fyrst að í foreldrahúsum Sveins, Kílakoti í Kelduhverfi í Norður - Þingeyjarsýslu, en þar var enn búið í torfbæ við skin olíulampans og brauð bakað á hlóðum. Karen Agnete lýsti því oftsinnis yfir hversu lánsöm hún hefði verið að fá að kynnast gamla íslenska bændasamfélaginu og hún leit á sveitina sem ævintýraheim, eða eins konar draumland, sem hún nýtti sér til myndrænnar sköpunar. 4) Þrátt fyrir háborgaralegan uppruna virtist hún ekki hafa saknað þæginda borgarlífsins, þar sem þetta væri allt svo ólíkt að enginn samanburður kæmi til greina. 5)

Í þessu afskekktu héraði norður við Dumbshaf fann listakonan myndheim sem hún ræktaði allan sinn feril. Það var þó ekki íslenskt landslag sem höfðaði til hennar heldur fremur mannlífið og dýrin í sveitinni. Eftir hana liggur umfangsmikill myndaflokkur raunsærra mannamynda í dökkum litaskala, þar sem hún beitir sálfræðilegri nálgun og mannlegri hlýju. Oft fara þar eldri konur á peysufötum við félagslega athöfn, eins og kaffidrykkju eða spilamennsku, þar sem margt er skrafað, oft brugðið á leik við síðpilsaþyt og hellt upp á kaffi í fagurbláum, gljábrenndum könnum. Ekki er þar um að ræða nafngreinda einstaklinga, heldur „tilbúið fólk“ eins og listakonan orðaði það sjálf. 6)

Annar myndaflokkur sem varð með tímanum umfangsmikill í list Karenar Agnete eru myndir af blómum og kyrralífi. Þar hún notaði hún sterkari og bjartari liti en í mannamyndunum og beitir þar expresjónískum vinnubrögðum.

Eftir tveggja ára dvöl í Kílakoti réðust Karen Agnete og Sveinn í að reisa sér steinsteypt hús á einum fegursta og sérstæðasta stað á Íslandi, sjálfu Ásbyrgi, og nefndu hús sitt því „Byrgi“. Þangað fluttu árið 1932 með soninn Karl Kristján á fyrsta ári. Sveinn fékk starf sem skógarvörður sem varð til þess að þau gátu bæði stundað list sína að einhverju marki. Ekki þótti þó vænlegt að bæði hjónin byggðu afkomu sína á myndlistinni, síst af öllu Karen Agnete, enda hafði aðeins ein kona á Íslandi myndlist að atvinnu um 1930, en það var Kristín Jónsdóttir. Í Ásbyrgi bjuggu hjónin í nánnum tengslum við náttúruna. Á sumrin fóru þau oft út undir miðnætti og máluðu fram á morgun en á veturna gátu liðið vikur án þess að þau sæju til sinna næstu nágranna. Karen Agnete og Sveinn deildu vinnustofu alla tíð og frá árinu 1930 og fram á sjöunda áratuginn héldu þau samsýningar, bæði á Húsavík og á Seyðisfirði og síðan annað hvert ár, til skiptis í Reykjavík og á Akureyri og nema sýningar þeirra tugum. Sveinn var afar afkastamikill málari og seldi ætíð vel, jafnvel á kreppuárunum.

Í upphafi var Karen Agnete yfirleitt ekki nafngreind en skírskotað til hennar sem „frúarinnar“ eða „konu listamannsins“. Hún málað „lítið og hægt“, eins og hún sagði sjálf, og það kom fyrir að hún vann að sömu myndinni í lengri tíma með hléum.⁷⁾ Á fleiri samsýningum þeirra hjóna fylltu verk hennar varla hálfan tug. Það var ekki fyrr en listkonan var á áttugasta og fyrsta aldursári að fyrsta einkasýning hennar á Íslandi var haldin í Gallerí Borg í Reykjavík árið 1984. Þar sýndi hún þrettán olíumálverk sem unnin voru á árunum 1980–1984. Engu að síður átti hún að baki sex áratuga listferil þegar hún lést og því er lífsverkið umtalsvert.

Frá upphafi hlaut Karen Agnete afar vinsamlegar móttökur og var í umsögnum talin góður og athyglisverður málari. Listamannshjónin völdu sér snemma sitt sérsviðið hvort: Sveinn var fyrst og fremst landslagsmálari en þegar Karen Agnete málaði landslag var það bakgrunnur myndefnis með fólki og dýrum. Það kom fyrir að hún væri ekki talin „íslenskur málari“ og sýnir það hversu mikið vægi landslagsmálverkið hafði í vitund landsmanna.

Mikið hefur verið skrifað um parsambönd listmanna og þá félagslegu annmarka sem þeim hafa oft fylgt og báðir aðilar liðið fyrir. Karen Agnete og Sveinn virðast hafa fundið heillavænlega leið til að þroskast sem skapandi listamenn innan ramma kærleiksríks parsambands, án þess að flækjast í hefðbundnar skoðanir um karllæg og kvenlæg hlutverk. En bæði héldu því fram að ekki væri hægt að hafa neina samvinnu í listinni, slíkt væri bæði leiðinlegt og hættulegt.⁸⁾

TILVÍSANIR

- 1) Titill sýningarinnar er sóttur í ljóð Einars Benediktssonar „Bláskógavegur“. Einar Benediktsson. Kvæðasafn. Reykjavík, 1964, bls. 440.
- 2) Gísli Sigurðsson. „Allt var svo skemmtilegt í Kílakoti“. Lesbók Morgunblaðsins. 22. desember 1984, bls. 23.

3) RÚV- Í vikulokin. Jónas Jónasson talar við Svein Þórarinsson listmálara . DR 823 1. febrúar 1964.

4) Steinar og sterkir litir. Svipmyndir 16 myndlistarmanna. „Listamaðurinn er nunna í klaustri listarinnar“. Steinunn S. Briem talar við Karen Agnete og Svein Þórarinsson. Reykjavík, 1965, bls. 155–156.

5) RÚV – Síðdegisútlarp. „Karen Agnete Þórarinsson“. Sigrún Björnsdóttir talar við listkonuna. Upptaka DB 8364, 6. september 1984.

6) Gísli Sigurðsson. „Allt var svo skemmtilegt í Kílakoti“. Lesbók Morgunblaðsins. 22. desember 1984, bls. 21–23.

7) RÚV – Síðdegisútlarp. „Karen Agnete Þórarinsson“.Sigrún Björnsdóttir talar við listakonuna.Upptaka DB 8364, 6. september 1984.

8) RÚV- Í vikulokin. Jónas Jónasson talar við Svein Þórarinsson listmálara . DR 823 1. febrúar 1964.

RÚV – Síðdegisútlarp. „Karen Agnete Þórarinsson“.Sigrún Björnsdóttir talar við listakonuna.Upptaka DB 8364, 6. september 1984.

